NİFTÂVEYH (İbrâhîm bin Muhammed)

Meşhûr hadîs, lügat ve nahiv âlimlerinden. İsmi, İbrâhîm bin Muhammed bin Urfe bin Süleymân bin Mugîre bin Habîb bin Mühelleb İbni Ebî Sufre el-Âtakî'dir. "Niftâveyh" lakabı ile meşhûr olmuştur. Künyesi, Ebû Abdullah"dır. İbn-i Hâleveyh diyor ki, "Âlimler arasında ismi "İbrâhîm", künyesi "Ebû Abdullah" olan Niftâveyh'den başkası yoktur. Kendisi Vâsıt şehrinden olup, Ezd kabilesine mensûbtur. Bunun için "Ezdî" ve "Vâsıtî" diye nisbetlendirilmiştir. 244 (m. 858) senesinde doğdu. Sonra Bağdâd'a yerleşti. Edebiyat ilimlerine âit bir çok eserleri vardır. Nahiv ilminde mütehassıs bir âlimdi. 313 (m. 925) senesi Safer ayının altısında, Çarşamba günü güneş doğduktan bir saat sonra vefât etti. Ertesi gün Kûfe kapısına defn edildi. Namazını, o zamanının Hanbelî mezhebi âlimlerinin reîsi olan Bermehârî kıldırdı.

Niftâveyh, çok ilim sahibi olan yüksek bir âlimdi. Hadîs ilminde, lügat ve Arab edebiyatında derin bilgisi vardı. Birçok eserin sahibidir. Şiirleri vardır. Iraklı âlimlerden İshâk bin Vehb, Halef bin Muhammed, Muhammed bin Abdülmelik ed-Dakîkî, Şuayb bin Eyyûb, Abbâs bin Muhammed ed-Dûrî, Abdullah bin Muhammed bin Şâkir, Ahmed bin Abdülcebbâr el-Attârdî, Abdülkâdir bin Heysem ve daha başkalarından ilim aldı. Kendisinden ilim öğrenenler çok oldu. Talebeleri ve eserleri çoktur. Ondan; Ebû Bekr Muhammed bin Abdullah-ı Şafiî, Ebû Tâhir bin Ebî Heysem el-Mukrî, Ebû Ömer bin Hâleveyh, Ahmed bin İbrâhîm bin Şâzân ve daha pekçok âlim ilim aldılar, rivâyette bulundular.

Niftâveyh, çok çeşitli ilimlerde bilgi sahibiydi. Zamanının yüksek âlimleri arasında hatırı sayılan bir zât idi. Abdülazîz bin Fadl diyor ki, "Birgün Niftâveyh, Kâdı Ebü'l-Abbâs İbni Süreyc ve Dâvûd-i Zâhirî'nin oğlu Muhammed ile birlikte da'vet edildikleri bir düğün yemeği için yola çıkmışlardı. Nihâyet yolda dar bir geçitle karşılaştılar. Onlardan her biri, arkadaşına yol vermek için onu önce geçirmek istedi. İbn-i Süreyc dedi ki: "Yolun dar olması, insanın edebini bozup, kendinden

büyüğünün önüne geçmesine sebep oluyor.” Bunun üzerine İbn-i Dâvûd “Fakat yolun darlığı, insanların kıymetini öğretiyor” dedi. Niftâveyh de: “İnsanların arasındaki sevgi sağlam olursa, zorlukları yok eder” dedi.

Onun şiirleri meşhûrdur. Bir şiirinde kendisine seslenerek diyor ki:

“Allah’ın bildiği her günahtan O’na tövbe et, elbette şakî, Allah’ın merhamet etmediği kimsedir.” “Farz et ki, Allah her günahımı affetti. O’nunla karşılaşınca, utancımdan vah benim hâlime!”

Niftâveyh, ahlâkı temiz, sohbetleri faydalı ve rivâyetlerinde sâdık (güvenilir, sağlam) idi. Kur’ân-ı kerîmin hepsini ezberlemişti. Dâvûd-i Zâhirî’nin mezhebindeki fakîhler arasında söz sahibiydi. Hadîs ilminde senet olup, Müsned’i vardır. Resûlullahın (aleyhisselâm) hayatı ve hâlleri ile ilgili bilgileri, insanların başından geçen hâdiseleri ve târihlerini mühim şahsiyetlerin vefâtlarını ezbere biliyordu. Sözlerinde ve davranışlarında çok nâzik ve kibardı. Mürüvvet sahibi bir zât idi. 50 seneden çok Kur’ân-ı kerîmin kırâati (okunması) husûsunda ders verdi. Her dersine, İmâm-ı Âsım’ın rivâyeti üzere Kur’ân-ı kerîm okuyarak başlardı. Sonra diğer kitapları okuturdu.

Onun yazdığı eserlerin başlıcaları şunlardır:

1. Garîb-ül-Kur’ân

2. İ’râb-ül-Kur’ân

3. El-Masâdir-ül-kavâfî

4. El-Muknî’ fi’n-nahvi

5. Et-Târih

6. El-Emsâl

7. Emsâl-ül-Kur’ân

8. Er-Reddü alel-kâili bi-halk-ıl-Kur’ân

Şiirleri çeşitli eserlerinde yer almaktadır.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu’cem-ül-müellifîn cild-1, sh. 102

2) Târîh-i Bağdâd cild-6, sh. 159

3) Vefeyât-ül-a’yân cild-1, sh. 47, 49

4) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 29

5) Bugyet-ül-vuât cild-1, sh. 428